DOI: https://doi.org/10.36059/978-966-397-661-7-29

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬНИЦЬКО-СТАТЕВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА ПРАВОЗАСТОСОВНІ АСПЕКТИ

Собко Ганна Миколаївна,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права та кримінології
Одеського державного університету внутрішніх справ,
вул. Успенська, буд. 1, м. Одеса, 65014, Україна

Крохмаль Наталя Володимирівна,
здобувачка ступеня доктора філософії
за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність»,
Одеського державного університету внутрішніх справ,
вул. Успенська, буд. 1, м. Одеса, 65014, Україна

Вступ

Збройна агресія проти України істотно загострила проблеми захисту дітей від усіх форм насильства, зокрема насильницько-статевих кримінальних правопорушень. Дитина в умовах війни перебуває у стані посиленої уразливості: вона може втрачати звичне сімейне середовище, бути вимушено переміщеною, залишатися без належного нагляду дорослих, залежати від сторонньої допомоги, користуватися цифровими каналами комунікації без достатнього захисту, а також зазнавати впливу травматичних подій. Саме тому захист прав дитини у цій сфері не може обмежуватися лише формальною наявністю кримінально-правової заборони. Він має передбачати належне виявлення, кваліфікацію, доказування, процесуальний супровід і відновлення порушених прав потерпілої дитини[1052].

Конституційна модель України виходить із визнання людини, її життя, гідності, недоторканності та безпеки найвищою соціальною цінністю. Щодо дітей ця загальна формула набуває спеціального змісту, оскільки держава зобов'язана створити додаткові гарантії від насильства, сексуальної експлуатації, втягнення у протиправні дії, приниження гідності та повторної віктимізації. Закон України

[1052] Конвенція про права дитини : Конвенція ООН від 20.11.1989. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_021 (дата звернення: 08.07.2026).

«Про охорону дитинства» визначає охорону дитинства як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, а отже, кримінально-правова реакція на сексуальні посягання щодо дітей повинна бути не епізодичною, а системною[1053].

Проблематика розділу безпосередньо пов'язана з темою колективної монографії «Захист прав дитини в умовах збройної агресії», оскільки сексуальне насильство щодо дітей є однією з найтяжчих форм порушення прав людини. Його наслідки не вичерпуються фізичною шкодою. Вони охоплюють психологічну травму, втрату відчуття безпеки, порушення статевого та морального розвитку, стигматизацію, ускладнення соціальної адаптації та тривале зниження довіри до державних інституцій. У воєнний період ці наслідки посилюються загальною нестабільністю та обмеженими можливостями отримання своєчасної допомоги.

Актуальність дослідження підтверджується матеріалами дисертаційного дослідження Н. В. Крохмаль, у якому статистичний аналіз кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості за 2023–2025 роки засвідчив стійко небезпечну динаміку, а структура таких діянь виявила значну частку посягань щодо дітей та неповнолітніх. Зокрема, серед досліджуваних правопорушень значне місце займають розбещення неповнолітніх, сексуальне насильство, дії сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, а також домагання дитини для сексуальних цілей[1054].

Метою цього розділу є формування науково обґрунтованого підходу до кримінально-правової кваліфікації насильницько-статевих кримінальних правопорушень щодо дітей в умовах збройної агресії та визначення практичних орієнтирів для правоохоронної діяльності. Для досягнення цієї мети необхідно: розкрити міжнародні та національні стандарти захисту дітей від сексуального насильства; визначити зміст статевої недоторканості дитини як об'єкта кримінально-правової охорони; систематизувати основні склади кримінальних правопорушень, які охоплюють сексуальні посягання щодо дітей; виявити типові помилки кваліфікації та запропонувати шляхи їх усунення.

Методологічну основу розділу становлять діалектичний, системно-структурний, формально-юридичний, порівняльно-правовий і логіко-правовий

[1053] Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2402-14 (дата звернення: 08.07.2026).

[1054] Крохмаль Н. В. Кваліфікація насильницько-статевих кримінальних правопорушень : дис. ... док. філос. за спец. : 262 «Правоохоронна діяльність». Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2026. 296 с.

методи. Діалектичний підхід дає змогу розглядати сексуальне насильство щодо дітей як явище, що трансформується під впливом воєнних, соціальних і цифрових чинників. Формально-юридичний метод використано для аналізу складів кримінальних правопорушень, передбачених Кримінальним кодексом України. Системно-структурний метод дозволяє розмістити ці склади у ширшій системі захисту прав дитини, а порівняльно-правовий – співвіднести національні підходи з міжнародними стандартами.

Наукова позиція авторів полягає в тому, що кваліфікація насильницько-статевих кримінальних правопорушень щодо дітей має здійснюватися не тільки через формальне зіставлення фактичних обставин з диспозицією конкретної статті Кримінального кодексу України. Вона повинна враховувати вік дитини, її уразливість, психологічний стан, залежність від винного, цифровий контекст комунікації, воєнні обставини, можливий зв'язок діяння з окупацією або бойовими діями, а також вимоги щодо недопущення повторної травматизації у кримінальному провадженні.

1 Міжнародні та національні стандарти захисту дітей від сексуального насильства в умовах збройної агресії

Міжнародно-правова основа захисту дітей від сексуального насильства формується навколо принципу найкращих інтересів дитини. Цей принцип означає, що в усіх діях державних органів, судів, правоохоронних органів, соціальних служб і закладів освіти першочергове значення має надаватися не процесуальній зручності чи статистичним показникам, а реальній безпеці, гідності та розвитку дитини. У кримінально-правовій сфері це вимагає, щоб дитина не розглядалася як пасивний доказовий ресурс, а визнавалася учасником правовідносин, чиї потреби мають визначати спосіб розслідування і судового розгляду.

Конвенція про права дитини закріплює обов'язок держави захищати дитину від усіх форм фізичного або психічного насильства, образи, недбалого поводження, жорстокого поводження чи експлуатації, включаючи сексуальне насильство. Це положення має не декларативний, а прикладний характер: воно зобов'язує державу забезпечити профілактику, виявлення, повідомлення, розслідування, лікування та подальший супровід дитини. Тому кримінальна відповідальність є лише одним елементом загального механізму, який має охоплювати

освіту, соціальний захист, медичну допомогу, психологічну реабілітацію та захист приватності дитини.

Ланцаротська конвенція Ради Європи має ключове значення для криміналізації та кваліфікації сексуальних посягань щодо дітей. Вона вимагає від держав-учасниць криміналізувати не тільки безпосередні сексуальні дії щодо дитини, а й сексуальну експлуатацію, використання дитини у порнографії, залучення до проституції, участь у порнографічних виставах, а також домагання дитини для сексуальних цілей. Особливо важливим є те, що Конвенція виходить із широкого розуміння сексуального насильства та враховує ситуації, коли винний використовує довіру, авторитет, вплив або уразливість дитини[1055].

Національне законодавство України поступово адаптувалося до цих міжнародних стандартів. Законом України № 1256-IX було внесено зміни, спрямовані на імплементацію положень Ланцаротської конвенції, що зокрема відобразилося у розвитку кримінально-правових норм щодо домагання дитини для сексуальних цілей та відповідальності за діяння, пов'язані з дитячою порнографією. Ці зміни мають системне значення, оскільки перенесли акцент із виключно фізичного контакту на ширший спектр дій, що створюють реальну небезпеку для статевої недоторканості дитини[1056].

Моніторинговий механізм Ланцаротської конвенції додатково підкреслює, що захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства має бути постійним процесом оцінювання законодавства і практики, а не одноразовим актом криміналізації. Для України це означає необхідність регулярно оновлювати методики розслідування, враховувати нові цифрові форми посягань та забезпечувати узгодженість між кримінальним правом, процесом і системою соціального захисту[1057].

Стамбульська конвенція також має значення для аналізованої проблематики, хоча її предметом є насильство стосовно жінок і домашнє насильство. Вона закріплює сучасний підхід до сексуального насильства через

[1055] Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства : Конвенція Ради Європи від 25.10.2007. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_927 (дата звернення: 08.07.2026).

[1056] Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції) : Закон України від 18.02.2021 № 1256-IX. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1256-20 (дата звернення: 08.07.2026).

[1057] Monitoring the implementation of the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse. Council of Europe. URL: https://www.coe.int/en/web/children/monitoring1 (accessed: 08.07.2026).

категорію добровільної згоди, що має бути результатом вільного волевиявлення особи, оціненого в контексті відповідних обставин. Для дітей цей стандарт застосовується з урахуванням віку та статевої недоторканості: дитина не може нести відповідальність за створення ризику для себе, а будь-яка оцінка її поведінки має відбуватися з урахуванням уразливості, залежності та можливого психологічного впливу дорослої особи[1058].

Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії розширює міжнародний захист у частині протидії сексуальній експлуатації. Його значення для кримінально-правової кваліфікації полягає у тому, що він орієнтує держави на криміналізацію не лише насильницьких статевих дій, а й комерційного або організованого використання дитини у сексуальній сфері. В умовах збройної агресії такі ризики зростають через переміщення дітей, втрату сімейного контролю, бідність, залежність від допомоги та активізацію злочинних мереж[1059].

Воєнний контекст змінює кримінально-правову оцінку сексуального насильства щодо дітей. Якщо посягання пов'язане із збройним конфліктом, окупацією, незаконним позбавленням волі, примусовим переміщенням, перебуванням на тимчасово окупованій території або діяльністю представників збройних формувань держави-агресора, воно може виходити за межі звичайних складів кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості й набувати ознак воєнного злочину. У таких випадках важливо встановлювати не лише факт сексуального посягання, а й його контекстуальний зв'язок із міжнародним збройним конфліктом[1060].

Звіти міжнародних організацій про становище дітей в Україні після початку повномасштабної агресії засвідчують комплексний характер шкоди: діти гинуть і отримують поранення, зазнають переміщення, втрати доступу до освіти та медичної допомоги, переживають психологічну травму, а також стають уразливими до насильства й експлуатації.

[1058] Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : Конвенція Ради Європи від 11.05.2011. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_001-11 (дата звернення: 08.07.2026).

[1059] Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії : Протокол ООН від 25.05.2000. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_b09 (дата звернення: 08.07.2026).

[1060] Кримінальний кодекс України : Кодекс України; Закон від 05.04.2001 № 2341-III. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14 (дата звернення: 08.07.2026).

OHCHR у звіті про вплив збройного конфлікту та окупації на права дітей в Україні акцентує увагу на тяжких порушеннях прав дитини у період з 24 лютого 2022 року до 31 грудня 2024 року[1061].

UNICEF у гуманітарних звітах щодо України також звертає увагу на те, що війна поглиблює потреби дітей у захисті, психологічній підтримці, доступі до послуг і безпечному середовищі. Для кримінально-правової науки це має значення, оскільки сексуальне насильство щодо дітей не може аналізуватися ізольовано від факторів переміщення, розриву соціальних зв'язків, втрати доступу до послуг і травматизації. Ці обставини впливають на спосіб вчинення правопорушення, механізм підкорення дитини, доведення відсутності добровільної згоди та оцінку психологічного примусу[1062].

Європейський суд з прав людини у справі M.C. v. Bulgaria сформував важливий підхід до позитивних зобов'язань держави у справах про сексуальне насильство: ефективна кримінально-правова система повинна забезпечувати практичний і дієвий захист від сексуальних посягань, а не обмежуватися формальним переслідуванням очевидних випадків фізичного опору. Цей стандарт має особливе значення для дітей, оскільки їх реакція на насильство може бути обумовлена страхом, ступором, залежністю від винного, соромом або нерозумінням юридичного значення подій[1063].

У справі X and Others v. Bulgaria ЄСПЛ звернув увагу на обов'язок держави забезпечити достатньо ретельне розслідування заяв про сексуальне насильство щодо дітей, особливо коли діти перебували у вразливому становищі. Для України цей стандарт важливий у двох аспектах: по-перше, він підтверджує необхідність активної позиції держави у виявленні таких діянь; по-друге, він вимагає дотримання дитинозорієнтованого підходу, який мінімізує повторне травмування та забезпечує належне документування фактів[1064].

Національна кримінально-правова система повинна сприймати міжнародні стандарти не як зовнішнє доповнення, а як інтерпретаційний

[1061] The impact of the armed conflict and occupation on children's rights in Ukraine: 24 February 2022 – 31 December 2024. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2025. URL: https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/impact-armed-conflict-and-occupation-childrens-rights-ukraine-24-february (accessed: 08.07.2026).

[1062] UNICEF Ukraine Humanitarian Situation Report № 59: End-Year 2025. UNICEF, 2026. URL: https://www.unicef.org/ukraine/en/stories/humanitarian-situation-reports-2025 (accessed: 08.07.2026).

[1063] M.C. v. Bulgaria, no. 39272/98, Judgment of 4 December 2003. *HUDOC*. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61521 (accessed: 08.07.2026).

[1064] X and Others v. Bulgaria [GC], no. 22457/16, Judgment of 2 February 2021. *HUDOC*. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207953 (accessed: 08.07.2026).

інструмент для тлумачення понять «добровільна згода», «безпорадний стан», «психічне насильство», «залежність», «уразливість», «сексуальна експлуатація» та «домагання дитини для сексуальних цілей». Це особливо важливо тоді, коли фактичні обставини не вкладаються у традиційну модель фізичного нападу, але містять психологічний контроль, маніпуляцію, шантаж, використання цифрових технологій або залежності дитини від дорослого.

Отже, міжнародні й національні стандарти формують для правоохоронної діяльності подвійне завдання. З одного боку, необхідно забезпечити належну кримінально-правову оцінку діяння і невідворотність відповідальності винної особи. З іншого боку, кожна процесуальна дія має бути співмірною з потребами дитини, не допускати вторинної віктимізації, зберігати конфіденційність, поважати гідність і забезпечувати доступ до допомоги. Без такого балансу кримінальна юстиція може формально переслідувати правопорушника, але не відновлювати порушені права дитини.

2 Кримінально-правова характеристика сексуальних посягань щодо дітей та її значення для кваліфікації

Кримінально-правова охорона дітей від насильницько-статевих посягань ґрунтується на розмежуванні статевої свободи та статевої недоторканості. Статева свобода пов'язана зі здатністю особи самостійно і свідомо визначати межі своєї сексуальної поведінки. Статева недоторканість дитини має інший зміст: вона охороняє особу, яка за віком, розвитком або станом не може повною мірою усвідомлювати значення сексуальних дій та їх наслідки. Саме тому щодо дітей ключовою є не лише категорія згоди, а передусім наявність законодавчо встановленого вікового порогу та обов'язок дорослих утримуватися від будь-яких дій сексуального характеру, що порушують нормальний розвиток дитини[1065].

У Кримінальному кодексі України захист дітей здійснюється через кілька груп норм. Першу групу становлять статті 152 та 153 КК України, які передбачають відповідальність за зґвалтування та сексуальне насильство, зокрема за наявності кваліфікуючих ознак, пов'язаних із неповнолітнім або малолітнім віком потерпілої особи. Другу групу становлять спеціальні склади, орієнтовані на захист дітей: вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку,

[1065] Крохмаль Н. В. Об'єкт кримінально-правового регулювання посягань на статеву свободу та статеву недоторканість особи. Наука і техніка сьогодні. 2025. № 10(51). С. 127–135. DOI: 10.52058/2786-6025-2025-10(51)-127-135

розбещення неповнолітніх, домагання дитини для сексуальних цілей. Третя група охоплює суміжні правопорушення, пов'язані з порнографічною продукцією, сексуальною експлуатацією, торгівлею людьми або воєнними злочинами.

Для правильної кваліфікації насильницько-статевого кримінального правопорушення щодо дитини необхідно встановити не лише сам факт сексуальної дії, а й юридично значущі ознаки: вік потерпілої особи, форму сексуального посягання, наявність або відсутність фізичного насильства, спосіб психологічного впливу, характер залежності, використання безпорадного чи уразливого стану, мету винного, стадію вчинення правопорушення, можливу співучасть та наявність цифрового сліду. Ігнорування хоча б одного з цих елементів призводить до помилкового вибору норми або неправильної оцінки кваліфікуючих ознак.

Особливу складність становить співвідношення статей 152, 153, 155, 156 та 156-1 КК України. Зґвалтування пов'язане з діями сексуального характеру, пов'язаними із проникненням, тоді як сексуальне насильство охоплює інші насильницькі дії сексуального характеру без такого проникнення. Стаття 155 КК України стосується дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, і не обов'язково передбачає насильство у традиційному розумінні. Стаття 156 спрямована на захист морального і статевого розвитку неповнолітніх від розбещувальних дій. Стаття 156-1 охоплює домагання дитини для сексуальних цілей, зокрема у цифровому середовищі.

У дисертаційному дослідженні Н. В. Крохмаль обґрунтовано, що не всі кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості автоматично мають однакову насильницьку природу. Насильство може бути фізичним, психічним, психологічним, цифровим або таким, що проявляється через використання вікової, безпорадної, залежної чи іншої уразливості потерпілої дитини. Саме тому підхід до кваліфікації повинен бути диференційованим і враховувати фактичний механізм впливу на дитину, а не тільки назву статті Особливої частини КК України.

Поняття добровільної згоди у справах щодо дітей потребує особливо обережного застосування. Якщо потерпілою є малолітня особа, питання її «згоди» не може правомірно використовуватися як аргумент для пом'якшення кримінально-правової оцінки. Щодо неповнолітніх необхідно враховувати не лише формальний вік, а й реальні обставини: залежність від дорослого, авторитет винного, попереднє психологічне підкорення, матеріальну чи емоційну залежність, шантаж, погрози розголошення інтимних матеріалів, ізоляцію, страх перед осудом або небажання травмувати сім'ю.

Психологічний примус у сучасних насильницько-статевих кримінальних правопорушеннях щодо дітей набуває особливого значення. Він може проявлятися у маніпулюванні почуттями дитини, створенні удаваних романтичних відносин, поступовому нормалізуванні сексуалізованого спілкування, використанні авторитету педагога, тренера, родича або іншої довіреної особи, шантажі фотографіями, погрозах повідомити батьків або поширити інформацію серед однолітків. Такі форми впливу не завжди залишають видимі тілесні ушкодження, але можуть повністю нівелювати свободу волевиявлення дитини.

У науковій праці Г. М. Собко та Н. В. Крохмаль щодо психічного насильства над дітьми підкреслюється, що психологічний вплив має оцінюватися не як другорядна обставина, а як самостійний механізм завдання шкоди та підкорення потерпілої особи. У справах про сексуальні посягання це особливо важливо, оскільки дитина може зовні не чинити опору, але фактично перебувати під контролем дорослого або старшої особи[1066].

Важливим кваліфікаційним критерієм є вік потерпілої особи. Він визначає не лише межі кримінальної відповідальності, а й вид безпосереднього об'єкта посягання. Якщо особа не досягла віку, з яким закон пов'язує можливість статевого самовизначення, посягання спрямоване передусім на статеву недоторканість. Якщо ж потерпіла особа є неповнолітньою, але досягла відповідного віку, необхідно встановлювати, чи було порушено її статеву свободу шляхом насильства, погрози, примусу, використання залежності або іншого неправомірного впливу.

Слідчі та прокурори повинні приділяти увагу документальному підтвердженню віку дитини. До доказів можуть належати свідоцтво про народження, паспорт, витяги з реєстрів, медичні документи, дані закладів освіти та інші джерела. Помилка у визначенні віку може призвести до неправильної кваліфікації, оскільки ознаки малолітнього або неповнолітнього віку мають самостійне кримінально-правове значення. Водночас очевидність віку для винного також підлягає доказуванню, якщо це впливає на суб'єктивну сторону складу кримінального правопорушення[1067].

Суб'єктивна сторона сексуальних посягань щодо дітей зазвичай характеризується прямим умислом. Винний усвідомлює сексуальний

[1066] Крохмаль Н. В., Собко Г. М. Психічне насильство як один з видів насильства над дітьми. *Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності в період воєнного стану* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 29 листопада 2024 р. Одеса : ОДУВС, 2024. С. 115–118.

[1067] Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України; Закон від 13.04.2012 № 4651-VI. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17 (дата звернення: 08.07.2026).

характер своїх дій, спрямованість на дитину, її вік або принаймні очевидну неповнолітність, а також бажає вчинити відповідні дії або свідомо допускає їх наслідки. Водночас у справах, пов'язаних із цифровим спілкуванням, необхідно встановлювати, чи усвідомлював винний реальний вік співрозмовника, чи намагався він перевірити або приховати ці обставини, чи вів спілкування у спосіб, що вказує на сексуальну мету.

Кваліфікація незакінчених сексуальних кримінальних правопорушень щодо дітей вимагає відмежування готування, замаху та закінченого складу. Це має особливе значення для онлайн-грумінгу, коли винний може тривалий час створювати умови для майбутньої зустрічі або отримання інтимних матеріалів. У таких випадках потрібно встановити, чи перейшла поведінка від підготовчих комунікацій до безпосередніх дій, спрямованих на вчинення конкретного правопорушення. Н. В. Крохмаль обґрунтовує, що правильне визначення стадії впливає на межі відповідальності та індивідуалізацію покарання[1068].

Дії, пов'язані з домаганням дитини для сексуальних цілей, мають самостійне значення у сучасній системі кримінально-правового захисту. Їх небезпечність полягає у тому, що шкода для дитини може виникати ще до фізичного контакту: дитина залучається до сексуалізованого спілкування, отримує травматичний досвід, стає об'єктом шантажу або готується до майбутньої експлуатації. У праці Г. М. Собко та Н. В. Крохмаль щодо кваліфікації правопорушень проти статевої свободи неповнолітніх з використанням інтернету акцентовано значення цифрового середовища як способу підготовки, вчинення і приховування таких діянь[1069].

Конвенція про кіберзлочинність має значення для документування цифрових доказів у справах про сексуальні посягання щодо дітей. Листування, зображення, відеозаписи, IP-адреси, геолокаційні дані, метадані файлів, історія платежів, дані акаунтів та хмарних сервісів можуть бути вирішальними для встановлення суб'єкта, умислу, способу комунікації та факту домагання або експлуатації. Водночас отримання таких доказів має відповідати вимогам кримінального

[1068] Крохмаль Н. В. Кваліфікація незакінчених статевих кримінальних правопорушень. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 11(51). С. 1060–1071. DOI: 10.52058/2786-5274-2025-11(51)-1060-1071

[1069] Крохмаль Н. В., Собко Г. М. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень проти статевої свободи неповнолітніх з використанням інтернету. *Кримінально-правові, криміналістичні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 24 листопада 2023 р. Одеса : ОДУВС, 2023. С. 109–112.

процесуального закону, інакше навіть змістовно важлива інформація може втратити доказове значення[1070].

Сексуальна експлуатація дітей у цифровому середовищі не обмежується поширенням зображень. Вона може включати примушування до створення інтимного контенту, трансляції в режимі реального часу, отримання доступу до матеріалів із сексуальним зображенням дитини, шантаж, погрози поширення, вимагання грошей або нових матеріалів, а також використання фальшивих профілів. У кожному випадку кваліфікація має спиратися на реальний зміст поведінки винного, а не тільки на технічну форму файлу чи платформи.

Новітні технології штучного інтелекту створюють додаткові загрози для дітей. Генеративні моделі можуть використовуватися для створення синтетичних матеріалів сексуального характеру із зображенням дітей або для модифікації реальних фотографій неповнолітніх. Навіть тоді, коли матеріал є штучно створеним, він може завдавати реальної шкоди, сприяти сексуалізації дітей, використовуватися для шантажу, грумінгу або нормалізації сексуальної експлуатації. Тому правова оцінка таких діянь повинна враховувати не лише спосіб створення матеріалу, а й його спрямованість, контекст використання та потенційну шкоду для конкретної або невизначеної дитини[1071].

Окремою проблемою є конкуренція норм. Наприклад, одна фактична поведінка може містити ознаки домагання дитини для сексуальних цілей, розбещення неповнолітніх, виготовлення або поширення матеріалів сексуального характеру, а у випадку подальшої зустрічі – зґвалтування або сексуального насильства. Вирішення конкуренції потребує встановлення, чи поглинає один склад інший, чи має місце реальна сукупність, чи окремі епізоди становлять самостійні кримінальні правопорушення. Неприпустимим є як штучне дроблення одного діяння, так і необґрунтоване поглинення фактично самостійних посягань.

У дослідженні Н. В. Крохмаль щодо нормативізації кримінально-правового регулювання посягань на статеву свободу та статеву недоторканість особи підкреслюється потреба системного підходу до конструювання та застосування норм. Для справ щодо дітей це означає, що кваліфікація має враховувати не тільки формальну диспозицію, а й загальну мету

[1070] Конвенція про кіберзлочинність : Конвенція Ради Європи від 23.11.2001. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_575 (дата звернення: 08.07.2026).

[1071] Ó Ciardha C., Buckley J., Portnoff R. S. AI Generated Child Sexual Abuse Material – What's the Harm? arXiv, 2025. URL: https://arxiv.org/abs/2510.02978 (accessed: 08.07.2026).

кримінально-правової охорони – недопущення сексуалізації, експлуатації та травматизації дитини[1072].

Особливої уваги потребує групове вчинення насильницько-статевих дій щодо дітей. У таких випадках необхідно встановити роль кожного учасника, спільність умислу, обсяг обізнаності щодо віку потерпілої особи, характер фактичного внеску та причинний зв'язок між діями співучасників і результатом. Пособництво може проявлятися не лише у фізичній допомозі, а й у наданні приміщення, технічних засобів, акаунтів, паролів, транспорту, відволіканні дорослих, фіксації відео або поширенні матеріалів.

Повторність і продовжуваний характер посягання також мають важливе значення. Сексуальна експлуатація дитини часто не є одноразовою подією: вона може розгортатися поступово, через серію контактів, епізодів психологічного підкорення, вимагання нових матеріалів або повторних зустрічей. Кваліфікація має відображати фактичну тривалість і системність посягання, не зводячи його до випадкового епізоду, якщо матеріали провадження підтверджують інше.

Для практичного застосування запропонованого підходу доцільно використовувати такі кваліфікаційні орієнтири:

Тип ситуації	**Ключова юридична ознака**	**Орієнтовні норми КК України**	**Ризик помилки**
Фізичне сексуальне посягання щодо малолітньої або неповнолітньої особи	Проникнення, насильство, безпорадний стан, вік потерпілої особи	ст. 152, 153 КК України	Недооцінка кваліфікуючої ознаки віку або неправомірне посилання на «згоду» дитини
Сексуалізоване спілкування в інтернеті з метою зустрічі або отримання інтимних матеріалів	Цифровий контакт, сексуальна мета, спрямованість на дитину	ст. 156-1, 156, 301-1 КК України	Кваліфікація лише як морально-етична поведінка без кримінально-правової оцінки
Розбещувальні дії без фізичного насильства	Вплив на моральний і статевий розвиток дитини	ст. 156 КК України	Підміна аналізу змісту дій формальною відсутністю тілесного контакту
Сексуальне насильство, пов'язане з окупацією або бойовими діями	Контекст збройного конфлікту, примус, контроль, уразливість	ст. 152, 153, 438 КК України	Ігнорування зв'язку діяння з міжнародним збройним конфліктом

[1072] Крохмаль Н. В. Нормативізація кримінально-правового регулювання посягань на статеву свободу та статеву недоторканість особи. *Наукові перспективи.* 2025. № 10(64). С. 944–954. DOI: 10.52058/2708-7530-2025-10(64)-944-954

3 Проблеми правозастосування та правоохоронного реагування на сексуальні посягання щодо дітей

Практика кваліфікації насильницько-статевих кримінальних правопорушень щодо дітей ускладнюється кількома взаємопов'язаними чинниками. По-перше, такі провадження часто характеризуються латентністю, оскільки дитина може не усвідомлювати протиправності вчиненого щодо неї, боятися повідомити дорослим, залежати від винного або соромитися події. По-друге, у багатьох випадках відсутні очевидні фізичні сліди, а основне доказове значення мають показання дитини, цифрові повідомлення, психологічні висновки та поведінкові індикатори. По-третє, війна посилює труднощі доступу до доказів, свідків, медичної допомоги та стабільного процесуального супроводу.

Найпоширенішою помилкою є формальне розуміння опору або згоди. У справах щодо дітей відсутність активного фізичного спротиву не може розглядатися як згода або як ознака меншої суспільної небезпечності діяння. Дитина може перебувати у стані страху, розгубленості, психологічної залежності, замороженої реакції або не мати можливості оцінити наслідки. Європейський стандарт, сформований у справі M.C. v. Bulgaria, орієнтує на контекстуальну оцінку добровільності та реальної свободи волевиявлення, а не на механічний пошук слідів фізичної боротьби.

Другою типовою помилкою є змішування статевої свободи та статевої недоторканості. Стосовно дитини правозастосувач повинен виходити з того, що її статевий розвиток охороняється незалежно від суб'єктивної оцінки події самою дитиною. Якщо дитина внаслідок віку або психологічного впливу не сприймає подію як насильство, це не усуває кримінально-правової заборони. Навпаки, така обставина може свідчити про ефективність маніпулятивного впливу винного.

Третьою проблемою є недооцінка цифрового середовища. Правоохоронні органи іноді сприймають онлайн-комунікацію як підготовчу або другорядну поведінку, хоча саме вона може становити закінчений склад домагання дитини для сексуальних цілей або бути частиною розбещення. Цифрове спілкування може формувати залежність, руйнувати психологічні межі, створювати умови для шантажу і підготовлювати фізичний контакт. Тому воно має аналізуватися не лише як спосіб зв'язку, а як самостійний механізм злочинного впливу.

У технічному аспекті ключовим є своєчасне збереження цифрових доказів. Повідомлення в месенджерах, історія переписки, видалені файли, хмарні сховища, геолокація, електронні платежі, дані акаунтів

і лог-файли можуть бути швидко змінені або знищені. Практика показує, що зволікання на початковому етапі розслідування суттєво знижує перспективу доведення умислу, віку потерпілої особи, сексуальної мети та факту системності дій. Водночас такі докази мають збиратися у спосіб, передбачений КПК України.

На платформах масової комунікації діти можуть зазнавати кількох різних типів шкоди: отримання сексуалізованих повідомлень, примушування до створення матеріалів, пересилання інтимних зображень, шантаж, онлайн-стеження, спроби організації зустрічі, поширення матеріалів серед однолітків або через закриті групи. Дослідження проблем безпеки дітей на цифрових платформах демонструють, що онлайн-зловживання є складнішим за простий обмін незаконними зображеннями, оскільки воно включає комунікативний, технічний, психологічний і соціальний виміри[1073].

Четвертою проблемою є неналежна оцінка воєнного контексту. Якщо сексуальне насильство щодо дитини вчиняється військовослужбовцем держави-агресора, представником окупаційної адміністрації, у місцях незаконного утримання, під час фільтраційних заходів, примусової евакуації або на тимчасово окупованій території, воно може мати ознаки воєнного злочину. Водночас не кожне сексуальне посягання, вчинене під час воєнного стану, автоматично є воєнним злочином. Необхідно доводити зв'язок із збройним конфліктом, статус суб'єкта, обставини контролю або використання воєнної ситуації.

П'ятою проблемою є повторна віктимізація дитини у процесі доказування. Надмірна кількість допитів, некоректні запитання, сумнів у правдивості без достатніх підстав, розголошення обставин справи, участь сторонніх осіб або відсутність психологічного супроводу можуть спричинити додаткову травму. Дитинозорієнтований підхід вимагає, щоб доказування будувалося не на багаторазовому відтворенні травматичних подій дитиною, а на належному використанні відеофіксації, спеціалізованого інтерв'ювання, цифрових доказів, медичних документів, висновків експертів та інших джерел.

ЄСПЛ у справі X and Others v. Bulgaria фактично підкреслив, що розслідування заяв про сексуальне насильство щодо дітей повинно бути ретельним, активним і чутливим до уразливості дітей. Недостатність розслідування може становити самостійне порушення позитивних зобов'язань держави. Для України це означає, що органи досудового розслідування мають не лише реагувати на очевидні докази, а й самостійно перевіряти

[1073] Levy I., Robinson C. Thoughts on child safety on commodity platforms. arXiv, 2022. URL: https://arxiv.org/abs/2207.09506 (accessed: 08.07.2026).

версії, забезпечувати спеціальні умови опитування та оцінювати всі обставини, які могли вплинути на поведінку дитини.

Особливу роль у таких провадженнях має відігравати прокурор як процесуальний керівник. Він повинен забезпечувати правильний вибір кваліфікації, своєчасність слідчих дій, дотримання прав дитини, належність цифрових доказів, взаємодію з психологами та соціальними службами, а також повноту перевірки версій. Формальне погодження повідомлення про підозру без аналізу віку дитини, змісту сексуальної дії, цифрових слідів і можливих кваліфікуючих ознак створює ризик подальшого перекваліфікування або виправдання.

Суди, розглядаючи такі кримінальні провадження, повинні уникати стереотипів щодо поведінки потерпілої дитини. Неповідомлення одразу після події, відсутність видимого опору, подальше спілкування з винним або суперечливість окремих показань не можуть автоматично дискредитувати дитину. Такі ознаки можуть бути наслідком страху, залежності, травми, маніпуляції або вікових особливостей. Судова оцінка доказів має бути комплексною, а не побудованою на уявленні про «типову» реакцію потерпілої особи.

Суттєве значення має міжвідомча взаємодія. Кримінальне провадження не може бути ефективним, якщо правоохоронні органи діють ізольовано від служб у справах дітей, закладів освіти, медичних установ, психологів, органів соціального захисту та кіберпідрозділів. У справах щодо дітей необхідна швидка передача інформації, визначення безпечного середовища для дитини, недопущення контакту з винним, збереження доказів і забезпечення реабілітаційних заходів.

Профілактика сексуальних посягань щодо дітей повинна охоплювати як кримінально-правовий, так і освітньо-соціальний рівень. Дітей необхідно навчати безпечній поведінці в інтернеті, правилам повідомлення про небезпеку, розумінню особистих меж і способам звернення по допомогу. Батьки, педагоги та поліцейські мають володіти базовими ознаками грумінгу, сексуалізованого шантажу, психологічного насильства і поведінкових змін, які можуть свідчити про насильство.

Законодавчо доцільно розвивати механізми спеціалізованого інтерв'ювання дітей, посилювати стандарти роботи з цифровими доказами, удосконалювати взаємодію між кіберполіцією та слідчими підрозділами, а також забезпечувати методичні рекомендації для розмежування суміжних складів. Особливої уваги потребує уніфікація підходів до оцінки психологічного примусу, онлайн-грумінгу, штучно створених сексуалізованих зображень дітей і повторних епізодів сексуальної експлуатації.

Практичний алгоритм кваліфікації має включати кілька послідовних етапів. Спочатку встановлюється вік потерпілої особи та її процесуальний статус. Далі визначається характер сексуальної дії: із проникненням, без проникнення, розбещувальна, цифрова, експлуатаційна або змішана. Після цього аналізується спосіб впливу: фізичне насильство, погроза, психологічний контроль, використання безпорадного стану, залежності, віку або цифрового шантажу. Окремо перевіряється воєнний контекст і можливий зв'язок із міжнародним збройним конфліктом. Завершальним етапом є вирішення питань стадії, співучасті, повторності, сукупності та конкуренції норм.

У справах про онлайн-грумінг алгоритм має доповнюватися цифровими питаннями: коли було створено акаунт, хто фактично ним користувався, які повідомлення надсилалися, чи були видалені дані, чи використовувалися фальшиві профілі, чи здійснювалися платежі, чи була організована зустріч, чи надсилалися матеріали сексуального характеру, чи погрожував винний їх поширенням. Без відповідей на ці питання кваліфікація може залишатися неповною.

У справах, пов'язаних із воєнним контекстом, необхідно документувати не лише подію сексуального насильства, а й загальні обставини: місце вчинення, контроль над територією, статус особи, яка вчинила діяння, наявність зброї або владного контролю, зв'язок з окупаційними заходами, наявність інших потерпілих, обмеження свободи пересування, погрози життю, використання страху перед військовими або окупаційними структурами. Це дозволяє правильно відмежувати загальнокримінальні склади від воєнного злочину.

Важливим елементом реагування є відновлювальний компонент, але він не повинен підміняти кримінальну відповідальність. Дитина потребує медичної, психологічної, соціальної та правової допомоги незалежно від того, чи встановлено винну особу та чи завершено судовий розгляд. Правоохоронна система має бути орієнтована не лише на обвинувальний акт, а й на реальне відновлення безпеки дитини.

Таким чином, правозастосування у справах про сексуальні посягання щодо дітей має бути доказово суворим і водночас гуманним щодо потерпілої дитини. Суворість потрібна для правильної кваліфікації, доведення умислу та невідворотності відповідальності. Гуманність потрібна для того, щоб кримінальна юстиція не відтворювала травму і не перетворювала дитину на засіб доказування без урахування її потреб.

Висновки

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що захист дітей від насильницько-статевих кримінальних правопорушень в умовах збройної агресії є самостійним і комплексним напрямом кримінально-правової політики держави. Його зміст не може обмежуватися формальним посиленням санкцій або констатацією суспільної небезпечності таких діянь. Необхідним є поєднання якісної кримінально-правової кваліфікації, спеціалізованого процесуального захисту, цифрової криміналістики, соціально-психологічного супроводу та міжвідомчої взаємодії.

Дитина у справах цієї категорії повинна визнаватися самостійним носієм прав, а не лише джерелом доказової інформації. Принцип найкращих інтересів дитини має визначати весь процес реагування: від первинного повідомлення про правопорушення до судового розгляду та реабілітації. Це означає, що кожна слідча і процесуальна дія повинна оцінюватися з погляду її необхідності, пропорційності та впливу на психічний стан дитини.

Кримінально-правова кваліфікація сексуальних посягань щодо дітей потребує диференційованого підходу. Необхідно чітко відмежовувати зґвалтування, сексуальне насильство, розбещення неповнолітніх, дії сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, домагання дитини для сексуальних цілей, діяння, пов'язані з дитячою порнографією, сексуальну експлуатацію та воєнні злочини. Ключовими критеріями є вік потерпілої особи, характер сексуальної дії, форма насильницького або примусового впливу, спосіб вчинення, цифровий чи воєнний контекст, а також стадія та роль кожного співучасника.

Особливе значення має відмова від формального розуміння добровільної згоди. У справах щодо дітей оцінка згоди повинна здійснюватися з урахуванням віку, розвитку, залежності, психологічного стану, авторитету винного, страху, шантажу, цифрового впливу та воєнних обставин. Відсутність фізичного опору або негайного повідомлення про подію не може автоматично тлумачитися на користь винного.

Воєнний стан і збройна агресія створюють додаткові криміногенні ризики: вимушене переміщення дітей, руйнування сімейного контролю, перебування на окупованих територіях, психологічна травматизація, залежність від сторонньої допомоги та активізація цифрових форм експлуатації. Тому сексуальні посягання щодо дітей у цей період повинні аналізуватися не ізольовано, а у контексті загальної уразливості дитини та можливого зв'язку діяння з міжнародним збройним конфліктом.

Правоохоронна практика потребує удосконалення в частині роботи з цифровими доказами. Онлайн-грумінг, сексуалізований шантаж, отримання інтимних матеріалів, створення або поширення зображень сексуального характеру за участю дітей, а також використання штучного інтелекту для створення синтетичних матеріалів вимагають спеціальних знань і швидкого процесуального реагування. Недооцінка цифрового середовища призводить до втрати доказів і помилкової кваліфікації.

До типових помилок кваліфікації належать: змішування статевої свободи і статевої недоторканості; недооцінка психологічного примусу; ігнорування віку потерпілої особи або очевидності цього віку для винного; формальне тлумачення добровільної згоди; неврахування повторності та системності посягання; неправильне вирішення конкуренції норм; відсутність аналізу воєнного або цифрового контексту; надмірне покладання на повторні показання дитини замість комплексного доказування.

Запропонований підхід може бути використаний у правотворчій діяльності, практиці органів досудового розслідування, прокуратури та суду, підготовці методичних рекомендацій, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти системи МВС України. Його практична цінність полягає у можливості уніфікувати алгоритм кваліфікації та одночасно забезпечити дитинозорієнтований характер кримінального провадження.

Отже, ефективний захист прав дітей від насильницько-статевих кримінальних правопорушень в умовах збройної агресії має будуватися на трьох взаємопов'язаних засадах: правильній кримінально-правовій кваліфікації, повазі до гідності та найкращих інтересів дитини, а також здатності правоохоронної системи реагувати на нові форми сексуальної експлуатації, зокрема воєнні та цифрові. Лише за таких умов кримінальна юстиція виконуватиме не тільки каральну, а й захисну та відновлювальну функцію.

Анотація

У розділі колективної монографії досліджено кримінально-правові та правоохоронні аспекти захисту дітей від насильницько-статевих кримінальних правопорушень в умовах збройної агресії проти України. Обґрунтовано, що дитина в таких правовідносинах є не лише потерпілою особою, а самостійним носієм прав, гідності, статевої недоторканості та права на особливий процесуальний захист. Доведено, що воєнний стан, вимушене переміщення, руйнування сімейних зв'язків, цифровізація комунікацій і поширення онлайн-грумінгу формують додаткові криміногенні ризики для дітей. Розкрито значення Конвенції ООН про права дитини, Ланцаротської

та Стамбульської конвенцій для тлумачення національних кримінально-правових норм. Особливу увагу приділено кваліфікації зґвалтування, сексуального насильства, розбещення неповнолітніх, домагання дитини для сексуальних цілей, дій сексуального характеру щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, а також суміжних діянь, пов'язаних із сексуальною експлуатацією дітей. Визначено типові помилки правозастосування, пов'язані з формальним розумінням добровільної згоди, недооцінкою психологічного примусу, змішуванням статевої свободи і статевої недоторканості та неналежним документуванням цифрових доказів. Запропоновано систему кваліфікаційних орієнтирів для органів досудового розслідування, прокуратури та суду. Зроблено висновок, що ефективний захист дітей потребує поєднання кримінально-правового реагування, дитинозорієнтованої процесуальної форми, цифрової криміналістики та міжвідомчої взаємодії.

Ключові слова: права дитини, насильницько-статеві кримінальні правопорушення, статева недоторканість, статева свобода, сексуальне насильство, збройна агресія, воєнний стан, онлайн-грумінг, кримінально-правова кваліфікація, правоохоронна діяльність.

Література

1. Конвенція про права дитини : Конвенція ООН від 20.11.1989. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_021 (дата звернення: 08.07.2026).
2. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії : Протокол ООН від 25.05.2000. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_b09 (дата звернення: 08.07.2026).
3. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства : Конвенція Ради Європи від 25.10.2007. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_927 (дата звернення: 08.07.2026).
4. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : Конвенція Ради Європи від 11.05.2011. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_001-11 (дата звернення: 08.07.2026).
5. Конвенція про кіберзлочинність : Конвенція Ради Європи від 23.11.2001. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_575 (дата звернення: 08.07.2026).
6. Кримінальний кодекс України : Кодекс України; Закон від 05.04.2001 № 2341-III. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14 (дата звернення: 08.07.2026).

7. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України; Закон від 13.04.2012 № 4651-VI. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17 (дата звернення: 08.07.2026).
8. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2402-14 (дата звернення: 08.07.2026).
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції) : Закон України від 18.02.2021 № 1256-IX. *База даних «Законодавство України». Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1256-20 (дата звернення: 08.07.2026).
10. M.C. v. Bulgaria, no. 39272/98, Judgment of 4 December 2003. *HUDOC*. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61521 (accessed: 08.07.2026).
11. X and Others v. Bulgaria [GC], no. 22457/16, Judgment of 2 February 2021. *HUDOC*. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207953 (accessed: 08.07.2026).
12. The impact of the armed conflict and occupation on children's rights in Ukraine: 24 February 2022 – 31 December 2024. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2025. URL: https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/impact-armed-conflict-and-occupation-childrens-rights-ukraine-24-february (accessed: 08.07.2026).
13. UNICEF Ukraine Humanitarian Situation Report № 59: End-Year 2025. UNICEF, 2026. URL: https://www.unicef.org/ukraine/en/stories/humanitarian-situation-reports-2025 (accessed: 08.07.2026).
14. Monitoring the implementation of the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse. Council of Europe. URL: https://www.coe.int/en/web/children/monitoring1 (accessed: 08.07.2026).
15. Крохмаль Н. В. Кваліфікація насильницько-статевих кримінальних правопорушень : дис. ... докт. філос. за спец. 262 «Правоохоронна діяльність». Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2026. 296 с.
16. Крохмаль Н. В. Об'єкт кримінально-правового регулювання посягань на статеву свободу та статеву недоторканість особи. *Наука і техніка сьогодні*. 2025. № 10(51). С. 127–135. DOI: 10.52058/2786-6025-2025-10(51)-127-135
17. Крохмаль Н. В. Кваліфікація незакінчених статевих кримінальних правопорушень. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 11(51). С. 1060–1071. DOI: 10.52058/2786-5274-2025-11(51)-1060-1071
18. Крохмаль Н. В. Нормативізація кримінально-правового регулювання посягань на статеву свободу та статеву недоторканість особи. *Наукові перспективи*. 2025. № 10(64). С. 944–954. DOI: 10.52058/2708-7530-2025-10(64)-944-954
19. Крохмаль Н. В., Собко Г. М. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень проти статевої свободи неповнолітніх з використанням інтернету. *Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 24 листопада 2023 р. Одеса : ОДУВС, 2023. С. 109–112.

20. Крохмаль Н. В., Собко Г. М. Психічне насильство як один з видів насильства над дітьми. *Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності в період воєнного стану* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 29 листопада 2024 р. Одеса : ОДУВС, 2024. С. 115–118.
21. Levy I., Robinson C. Thoughts on child safety on commodity platforms. arXiv, 2022. URL: https://arxiv.org/abs/2207.09506 (accessed: 08.07.2026).
22. Ó Ciardha C., Buckley J., Portnoff R. S. AI Generated Child Sexual Abuse Material – What's the Harm? arXiv, 2025. URL: https://arxiv.org/abs/2510.02978 (accessed: 08.07.2026).